

Op 19 en 27 september 2010 werd echter naast de Puntige blaashoren ook nog een andere niet Nederlandse Blaashoren in de zuid-oosthoek van de ijsbaan aangetroffen. Die slakjes zijn net als *Haitia acuta* in het bezit van een puntige top, dit in tegenstelling bijvoorbeeld tot de Stompe blaashoren *Physa fontinalis* (Linnaeus, 1758), die van nature op Terschelling voorkomt. Deze tweede soort is echter veel breder en bolter van vorm, maar heeft ook een relatief lagere top dan de Puntige blaashoren. Een studie van de literatuur heeft uitgewezen dat we hier hoogst waarschijnlijk te maken hebben met *Physella gyrina* (Say, 1821) (Mienis & Mienis, 2010 & Mienis, 2011). Dit is ook een Amerikaanse soort die nog niet in Nederland onder natuurlijke omstandigheden is aangetroffen, maar wel bijvoorbeeld reeds in andere West-Europese landen als Groot Brittanië en Ierland (Anderson, 1996) en in Duitsland (Glöer, 2002). In oktober, wanneer ik weer op Terschelling ben, zal ik proberen om meer materiaal van deze mogelijk tweede Amerikaanse soort te bemachtigen.

Literatuur

- ANDERSON, R. (1996): *Physa gyrina* (Say), a North American freshwater gastropod new to Ireland, with a key to the British Isles Physidae. – Irish Naturalist Journal, 25 (7): 248-253.
- GLÖER, P. (2002): Mollusken I. Die Süßwassergastropoden Nord- und Mitteleuropas, Bestimmungsschlüssel, Lebensweise, Verbreitung. – Die Tierwelt Deutschlands, 73: 327 pp. ConchBooks, Hackenheim.
- MIENIS, H.K. (2004): Eindelijk een bevestiging van het voorkomen van de Puntige blaashoren (*Haitia acuta*) op Terschelling. – Spirula, 340: 97-98.
- MIENIS, H.K. (2005): Wie is er bezig om van Doodemanskisten een tropisch aquarium te maken. – Rinkelbollen, 2005 (2): 1-3.
- MIENIS, H.K. (2011): Komt er naast de Puntige blaashoren nog een andere Amerikaanse blaashoren op Terschelling voor? – Rinkelbollen, 2011 (2): 11-13.
- MIENIS, H.K. & MIENIS, D. (2010): The development of an aquatic mollusc fauna at the site of the ice-rink in Midsland-Noord, Terschelling, the Netherlands. – Ellipsaria, 12 (3): 8-9.

Adres van de auteur:

National Collections of Natural History,
Tel Aviv University, IL-69978 Tel Aviv en
National Natural History Collections,
Hebrew University of Jerusalem, IL-91904
Jerusalem, Israel of p/a Scholeksterhof 36,
1444 AS Purmerend.
mienis@netzer.org.il

Verslag NMV-excursie Heemtuin Malden, bosje Driehuizerweg en botanische tuin Arcadië Nijmegen: land- en zoetwatermollusken

Gerard van der Velde¹, E.A. (Bert) Jansen², Abraham bij de Vaate³, Sylvia J. van Leeuwen⁴ & Anthonie D.P. van Peursen⁵

Summary.- The authors reported the malacological findings during an excursion of the Dutch Malacological Society in the surroundings of Nijmegen, The Netherlands.

De excursie van de NMV vond plaats op 10 april 2010 en stond o.l.v. Bram bij de Vaate en Bert Jansen wat betreft de heemtuin te Malden en o.l.v. Gerard van der Velde wat betreft het bosje bij de Driehuizerweg en de botanische tuin Arcadië te Nijmegen. De opkomst was 18 personen, n.l. Bert en Anneke Jansen, Maarten en Carla de Jong, Peter en Lies Klok, Sylvia van Leeuwen, Gab en Ingrid Mulder, Marij Orbons, Anthonie en Dorine van Peursen, Herman en Hennie Roode, Bram bij de Vaate, Gerard en Willy van der Velde en Rob Vink. Aan het ochtendgedeelte in Malden namen ook enkele medewerk(st)ers van de Heemtuin Malden deel.

Op 7 september 2009 ontving Bert Jansen per email een verzoek van Gerda Seyler, coördinator voor inventarisaties in de Heemtuin te Malden, om hulp bij de inventarisatie van mollusken in de Heemtuin. Er zijn in de afgelopen jaren diverse dieren- en plantengroepen geïnventariseerd maar de groep van de weekdieren was nog niet aan bod gekomen (Anonymus, z.j.). Na overleg met de excursiecommissie van de Nederlandse Malacologische Vereniging werd besloten om een excursie te organiseren naar de Heemtuin Malden met als doel een inventarisatie van de molluskenfauna. Na een voorverkenning door Bert Jansen en Bram bij de Vaate werd een inventarisatieplan gemaakt en werd er besloten om op 10 april 2010 deze inventarisatie te doen plaatsvinden. Hoewel deze datum vrij vroeg in het jaar is en het aantal volwassen mollusken waarschijnlijk nog beperkt, moest er toch

een goed beeld kunnen ontstaan van de soortenrijkdom van mollusken van het te inventariseren gebied. De deelnemers aan de inventarisatie werden verdeeld over de verschillende biotopen van de heemtuin. Door de deelnemers werden de waarnemingen zoveel mogelijk ter plaatse op zicht gedaan om het meenemen van levende beesten zoveel mogelijk te beperken. Naast deze waarnemingen werden een aantal bodemonsters meegenomen die thuis verder werden uitgezocht en verwerkt.

De tuin bestaat uit verschillende landschapstypen, akkertjes, heggen en bosgedeelten met daarin zowel loof- als naaldhout. Ook zijn aanwezig: een kruidentuin met daarin een kleine vierkante vijver, een groentetuin en een bijenstal.

Op het terrein ligt een ca. 30 jaar oud ven dat tijdens het vooronderzoek duidelijk aan het verlanden was. Tijdens de inventarisatie was men met het opschonen van dit ven begonnen. Vorig jaar is er ook een nieuw ven gegraven. De waterstand in beide vennen wordt in droge perioden op peil gehouden m.b.v. kraanwater. De pH-waarde van beide vennen was respectievelijk 5,5 en 6,5 voor het oude en nieuwe ven. In het oude ven werd een behoorlijke vegetatie van waterplanten aangetroffen. Het nieuwe ven was nog kaal. Tijdens het vooronderzoek werden in het nieuwe ven geen mollusken aangetroffen. Hoe anders was het tijdens de inventarisatie. Het ven bleek een zeer grote populatie Puntige blaashoren *Haitia*

acuta (Draparnaud, 1805) te bevatten en ook was de Gekielde schijfhoren *Planorbis carinatus* Müller, 1774 volop aanwezig.

Het oude ven bleek niet bijzonder rijk te zijn aan molluskensoorten: Ovale poelslak *Radix balthica* (Linnaeus, 1758), Dikke moeraspoelslak *Stagnicola corvus* (Gmelin, 1791), Scheve erwtenmossel *Pisidium subtruncatum* Malm, 1855, en Moerashoornschaal *Musculium lacustre* (Müller, 1774), echter de kleine vijver in de kruidentuin bleek een goede plek voor diverse slakkensoorten. Het kleine vijvertje in de kruidentuin leverde nog op: Gewone poelslak *Lymnaea stagnalis* (Linnaeus, 1758), Posthorenslak *Planorbis barbus* (Linnaeus, 1758), *Planorbis carinatus*, *Radix balthica* en de moeraspoelslak *Stagnicola fuscus* (Pfeiffer, 1821).

Het gehele terrein bestaat hoofdzakelijk uit zandgrond en het bos bestaat grotendeels uit naaldhout. Deze combinatie is meestal niet de juiste voor een rijke molluskenfauna. Wel kan men in zo'n gebied vaak meerdere soorten naaktslakken aantreffen. Het aantal naaktslakken verdeeld over zes soorten is dan ook zeker niet slecht te noemen. Het aantal van negen soorten huisjesslakken is erg laag maar is voor dit biotoop zeker niet slecht.

In het grasland en bij de moestuin werden diverse soorten gevonden die zeker de moeite van het waarnemen waard zijn. Op het deel van de heemtuin met heide werd zoals verwacht niet heel veel aangetroffen en ook op de akker was het aantal soorten zeer beperkt. Opvallend was dat in de haag rondom het terrein de meeste soorten gevonden werden. De volgende landslakken werden aangetroffen: Bruine blinkslak *Aegopinella nitidula* (Draparnaud, 1805), Grote clausilia *Alinda biplicata* (Montagu, 1803), Gewone wegslak *Arion ater* (Linnaeus, 1758), Zwarte wegslak *Arion hortensis* Férussac, 1819, Bos-wegslak *Arion silvaticus* Lohmander, 1937, Bruine wegslak *Arion subfuscus* (Draparnaud, 1805), Witgerande tuinslak *Cepaea hortensis* (Müller, 1774),

Vale clausilia *Clausilia bidentata* (Ström, 1765), Glanzende agaathoren *Cochlicopa lubrica* (Müller, 1774), Slanke agaathoren *Cochlicopa repentina* Hudec, 1960, Segrijnslak *Cornu aspersum* (Müller, 1774), Boerenknoopje *Discus rotundatus* (Müller, 1774), Gladde tolslak *Euconulus fulvus* (Müller, 1774), Grote aardslak *Limax maximus* Linnaeus, 1758, Tere naaktslak *Malacolimax tenellus* (Müller, 1774), Look-glansslak *Oxychilus alliarius* (Millet, 1822), Grote glansslak *Oxychilus draparnaudi* (Beck, 1837), Langwerpige barnsteenslak *Succinella oblonga* (Draparnaud, 1801), Gewone haarslak *Trochulus hispidus* (Linnaeus, 1758), Geribde jachthorenslak *Vallonia costata* (Müller, 1774), Scheve jachthorenslak *Vallonia excentrica* Sterki, 1893, Doorschijnende glasslak *Vitrina pellucida* (Müller, 1774), en Donkere glimslak *Zonitoides nitidus* (Müller, 1774).

Totaal zijn er 23 soorten landslakken (17 soorten huisjesslakken, 6 soorten naaktslakken) en 8 soorten zoetwatermollusken aangetroffen. Dit betekent dat de molluskenfauna van de Heemtuin Malden voor dit soort biotopen normaal te noemen is. Het aantal soorten is vrij beperkt maar is voor dit gebied niet te laag. Er zijn bij de inventarisatie geen soorten gevonden die voorkomen op de Rode Lijst.

's Middags werd het bosje langs de Driehuizerweg bezocht en werden de volgende landslakken gevonden, vooral aan de randen van dit bosje: *Alinda biplicata* (veel), Heesterslak *Arianta arbustorum* (Linnaeus, 1758), Gewone tuinslak *Cepaea nemoralis* (Linnaeus, 1758), *Discus rotundatus*, *Limax maximus*, Dwergpuntje *Punctum pygmaeum* (Draparnaud, 1801) en *Zonitoides nitidus* (meerdere).

Vervolgens werd doorgelopen naar de voormalige botanische tuin van de Katholieke Universiteit Nijmegen gelegen in het park Brakkestein die nu onder beheer valt van de stichting Arcadië (Hortus Arcadië). In deze botanische tuin zijn meerdere landschappen nagebootst: er is een vijver met een groot

Lymnaea stagnalis - Poelslak
Heemtuin Malden

Radix balthica - Ovale poelslak
Heemtuin Malden

Lymnaea stagnalis - Poelslak met eikapsel
Heemtuin Malden

Oxychilus alliarius - Look-glansslak
Heemtuin Malden

Arion subfuscus - Bruine wegslak
Heemtuin Malden

moeras, er loopt een beekje van een rotsheuvel van hardsteen naar de vijver. Op de hardstenen heuvel zijn veel alpenplanten uitgezet. Verder is er bos en heide. Speurwerk leverde de volgende landslakkensoorten op: *Discus rotundatus*, Genaveld tonnetje *Lauria cylindrica* (Da Costa, 1778), *Oxychilus draparnaudi*, Duintolletje *Paralaoma servilis* (Shuttleworth, 1852), *Trochulus hispidus*, *Vallonia costata* en Dwerg-korfslak *Vertigo pygmaea* (Draparnaud, 1801). *Lauria cylindracea* was al eerder verzameld van deze botanische tuin (van der Velde, 1991). In de vijver en het moeras werden gevonden: Geronde schijfhoorn *Anisus leucostoma* (Millet, 1813), Riempje *Bathyomphalus contortus* (Linnaeus, 1758), *Pisidium* sp., *Planorbis carinatus* en Moeraspoelslak *Stagnicola palustris* (Müller, 1774) sensu stricto.

De heemtuin te Malden valt in hok 46-12-33. Het bosje aan de Driehuizerweg te Nijmegen valt half in hok 46-12-14 en half in 40-52-54, de Botanische tuin (Brakkestein) te Nijmegen valt in hok 40-52-54.

Literatuur

ANONYMUS (zonder jaartal): En dat allemaal samen in de Heemtuin Malden. Een verslag van de inventarisatie 2005-2007.

VELDE, G. VAN DER (1991): *Lauria cylindracea* (Da Costa, 1778) in de Botanische tuin te Nijmegen. – Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 261: 864.

VOGELBESCHERMING NEDERLAND & VOFF (2007): Topografische inventarisatieatlas voor flora en fauna van Nederland. – Zeist (Vogelbescherming Nederland): 185 pp.

Adressen van de auteurs:

¹ Radboud Universiteit Nijmegen,
Instituut voor Water en Wetland Research,
Heyendaalseweg 135, 6525 AJ Nijmegen.
g.vandervelde@science.ru.nl/ NCB Naturalis Leiden.

² Delta 68, 8224 EP Lelystad.
natura-parva@planet.nl

³ Oostrandpark 30, 8212 AP Lelystad.
vaate@waterfauna.nl

⁴ Van der Helstlaan 19, 3723 EV Biltoven.
sylvia25@versatel.nl

⁵ Tarweakker 65, 2723 TB Zoetermeer.
peurs040@planet.nl

Vondst van een lichte aardslak *Limacus flavus* (Linnaeus, 1758) in Boxtel; een zeldzame naaktslak of een algemene nachtbraker?

C.J.P.J. (Kees) Margry

Abstract.– In May 2011 a yellow slug *Limacus flavus* has been found in the village Boxtel in the province of Noord-Brabant. Because of the nocturnal lifestyle of this species, the question is raised whether this slug is more common than records in literature suggest. Nowadays, 107 species of aquatic and terrestrial molluscs have now been found in Het Groene Woud (the area between the cities 's-Hertogenbosch, Tilburg and Eindhoven).

Op 12 mei 2011 werd onder een plantenbak in de achtertuin een lichte aardslak *Limacus flavus* (Linnaeus, 1758) gevonden (Fig. 1). Door de overheersend gele kleur leek de determinatie geen probleem. Alleen de kleur van de tentakels veroorzaakte enige twijfel. Die moesten toch staalblauw zijn? Er blijkt vaker te worden geworsteld met deze kleur. In verschillende

Fig. 1. *Limacus flavus* uit Boxtel

bronnen worden de tentakels omschreven als 'pale cold bleu' (Quick, 1949), donker met blauwe weerschijn (Schouten, 1961), staalblauw (Visser, 1968), blauwachtig (Bondesen, 1981), 'stahlblau' bij de toelichting op plaat 13 en 'schwach blau' bij de omschrijving van het dier (Kerney *et al.*, 1983), blauwgrijs (Pfleger & Chatfield, 1988), grijs (Wiktor, 2001), groenig grijs (de Bruyne & Neckheim, 2001), groenblauw (de Bruyne *et al.*, 2003) en blauwgroen (Neckheim, 2009). Het Boxtelse exemplaar past met licht grijsblauw volledig in deze variatie. Het dier was ongeveer 4 cm lang en dus nog jong. De gele kleur kwam van groepjes geelgekleurde tuberkels die

samen zorgden voor gele vlekken op een grijzige achtergrond. Een wit papiertje kleurde geel van het slijm op de rug. De voetzool was cremekleurig tot wit.

De lichte aardslak is een niet-inheemse soort die door menselijk toedoen is verspreid. De soort komt oorspronkelijk van West-Azië, Noord-Afrika en het Middellandse Zeegebied. In West-Europa is het een echte cultuurvolger die voornamelijk aangetroffen wordt in de bebouwde omgeving en bekend staat als een bewoner van vochtige kelders en kruipruimtes van vooral oude huizen (van Benthem Jutting, 1933; Meeuse & Hubert, 1949; Schouten, 1949; Mörzer Bruijns *et al.*, 1959; Schouten, 1961; Visser, 1974; Kerney *et al.*, 1983; Gittenberger *et al.*, 1984; Fechter & Falkner, 1990; Mienis, 2001; 2004; 2010; de Bruyne & Neckheim, 2001; de Bruyne *et al.*, 2003; Neckheim, 2009). Niet voor niets worden ook namen als gele kelderslak en kelderaardslak gebruikt (de Bruyne *et al.*, 1994) en wordt de soort als de meest huiselijke van alle naaktslakken genoemd (Meeuse & Hubert, 1949; Schouten, 1961). In Duitsland heet deze *Limacus* de Bierschnegel, omdat het dier vaak bij het gemorste bier in bierkelders werd gevonden (Fechter & Falkner, 1990; de Bruyne & Neckheim, 2001). De slak is ook aangetroffen in kassen (Meeuse & Hubert, 1949).

Huizen in de betreffende wijk in Boxtel hebben vochtige kruipruimtes. Waarom dan nu pas een eerste vondst? Beschrijvingen wijzen op een nachtbraker, een slak die vooral 's